“Iedere restauratie is uniek”

Interview met André van Houten, bouwkundige en projectleider bij Stadsherstel

Prachtige bouwtekeningen hebben wij van onze panden. En vele daarvan zijn in de afgelopen 34 jaar met de hand gemaakt door onze bouwkundige André van Houten. Er komt geen computer aan te pas. Een goede reden, vinden wij, om André te interviewen over zijn passie: het restaureren van monumenten. We hebben afgesproken op een regenachtige dag met zware wind. Om elf uur zitten we aan de koffie.

André van Houten werkt al langer voor Stadsherstel dan het aantal jaren dat zijn dienstverband aangeeft. Voordat hij in 1976 in dienst trad als bouwkundig tekenaar, werkte hij al een aantal jaren voor architect Gerard de Klerk vrijwel exclusief aan opdrachten van Stadsherstel. Stadsherstel was in die tijd op zoek naar een goede tekenaar, “en Van Houten kon tekenen”, zegt hij. Door de toenmalig directeur van Stadsherstel, Jan Hengeveld, werd hij daarom bij De Klerk weggeplukt om als Hoofd Tekenkamer bij Stadsherstel in dienst te treden.

Wat kun je met een horizontale deur?

Zijn studie begon hij op de Academie van Bouwkunst. In het eerste jaar ontdekte hij dat hij wat praktischer ingesteld was dan zijn medestudenten en dat het hem niet echt interesseerde “wat je met een deur kunt doen als je hem horizontaal neerzet in plaats van verticaal”. Daarnaast had de Academie de richtingen bouwkunde en waterbouwkunde, maar het vak restauratie, waar zijn interesse naar uitging, werd er niet onderwezen. Hij vervolgde zijn studie aan de HTS/HTI (Hoger Technisch Instituut)

Stadsherstel, Juan Hernández

en werd tijdens zijn jaren daar geïnspireerd door docent ir. R. Jellema. Terwijl hij dit vertelt, staat hij op om ons het studieboek van Jellema en Meischke *Bouwkunde II* te laten zien. Het boek gaat al heel wat jaren mee zo te zien en heeft als ondertitel *het boekwerk voor bouwkundigen*. Ook na zoveel jaar is het voor hem, net als voor vele andere bouwkundigen, nog steeds het standaardwerk om af en toe te raadplegen.

Door de lessen van Jellema raakt hij geboeid en ook is hij geïnspireerd door diens tekeningen en oog voor detail. Vanaf dan weet hij zeker dat hij het bouwkundig tekenen tot in detail wil leren beheersen. Zo komt hij later in het restauratievak terecht. Het restaureren van monumenten was, is en blijft zijn grote passie. Dat is een zekerheid in zijn leven. Net zo zeker als dat hij op zijn 10e verjaardag al wist wat hij later wilde worden. Zo jong als hij was timmerde hij van alles in elkaar.

André is niet alleen een goed bouwtekenaar, hij kan het ook goed uitleggen. Neemt ter illustratie van zijn verhaal een tekening uit het archief om te laten zien wat hij bedoelt, of tekent even ter plekke iets ter verduidelijking.
In zijn allereerste baan na zijn studie leerde hij gedurende anderhalf jaar de technieken van het technisch tekenen. “Dingen zoals haak en driehoek”, zegt hij. Als ik hem niet begrijpend aankijk, tekent hij het even voor. “Er bestaat ook een gevelsteen van. Als ik me niet vergis in Reestraat 7”, vertelt hij, “gemaakt voor Joop van Druten, een oude kanjer in ons vak, die ook alles nog met de hand tekent. Hij is al in de tachtig, maar nog steeds bij Rappange werkzaam. Met hem ben ik bezig een boek te maken, zodat de door ons opgedane kennis niet verloren gaat.”

Stadsherstel, Juan Hernández

Gevelsteen Reestraat 7

→

Meer dan tweeduizend bouwtekeningen

Op de vraag hoeveel bouwtekeningen hij in al die jaren voor Stadsherstel heeft gemaakt, antwoordt André dat dat er zo'n 2.500 zullen zijn. "Ongeveer 75 per jaar". Vervolgens laat hij een tekening op A3 formaat zien. Hij noemt dat "een kleine", en geeft aan dat zo één gemiddeld een halve dag werk is.
Dan komt onvermijdelijk het onderwerp 'tekenen met de computer' (AutoCAD) aan de orde. Is dat nu een verrijking of een verarming van het vak? "Met de hand kun je veel gedetailleerder tekenen", zegt hij, "maar met de computer gaat het sneller. Niet de eerste keer, want dan teken ik een gevellijst met de hand veel sneller dan dat de ander de coördinaten op de computer heeft ingesteld. Maar als je een bepaalde tekening vaak moet reproduceren, ja dan is het een kwestie van knippen en plakken op de computer, terwijl je met de hand alles elke keer opnieuw tekent. Juist die herhaling zorgt ervoor dat computertekenen rendeert."

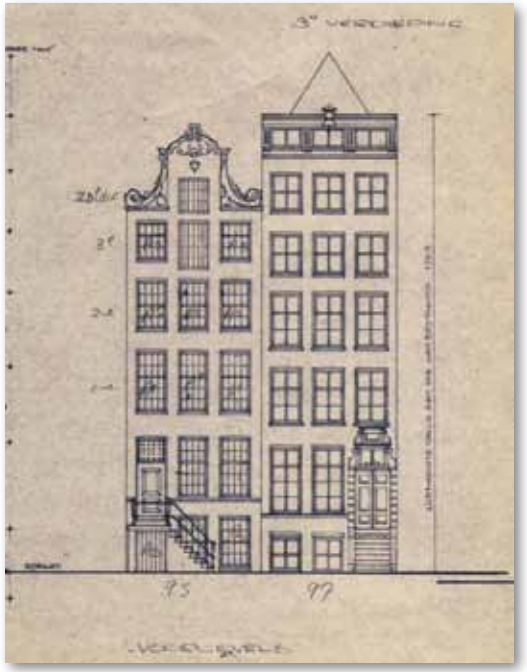

Stadsherstel, André van Houten

Bouwtekening van Amstel 95 en 97

Terwijl hij dit uitlegt, gaan zijn handen alle kanten op. Door zijn manier van spreken, de handen aldoor bewegend, en kijkend naar zijn ranke vingers, verwondert het niet dat hij een expert is in het handwerk. Daarnaast heeft hij vaak zelf veel dingen gemaakt, getimmerd. "Als je dat zelf doet, zie je ook direct waar een bouwtekening anders moet dan je eerst dacht." Hij denkt, en zegt dat heel bescheiden, dat die combinatie van zelf maken en zelf tekenen ervoor zorgt dat zijn tekeningen mooi worden gevonden.

"Iedere restauratie is uniek"

Op de vraag wat hij het mooiste vindt aan zijn vak, antwoordt hij zonder aarzelen: "Iedere restauratie is uniek. Elk bouwwerk is anders en heeft zijn eigen geheimen. Om dat in originele staat te mogen en te kunnen herstellen is prachtig." Als we vragen of hij ook een ergernis kan noemen zegt hij dat sommige veiligheidsvoorschriften, zoals "idiote stalen stabiliteitsconstructies", op zijn zachtst gezegd vervelend zijn. "De bouwvoorschriften zijn niet afgestemd op monumenten. Uiteraard moet er goed onderhoud worden gepleegd, maar een

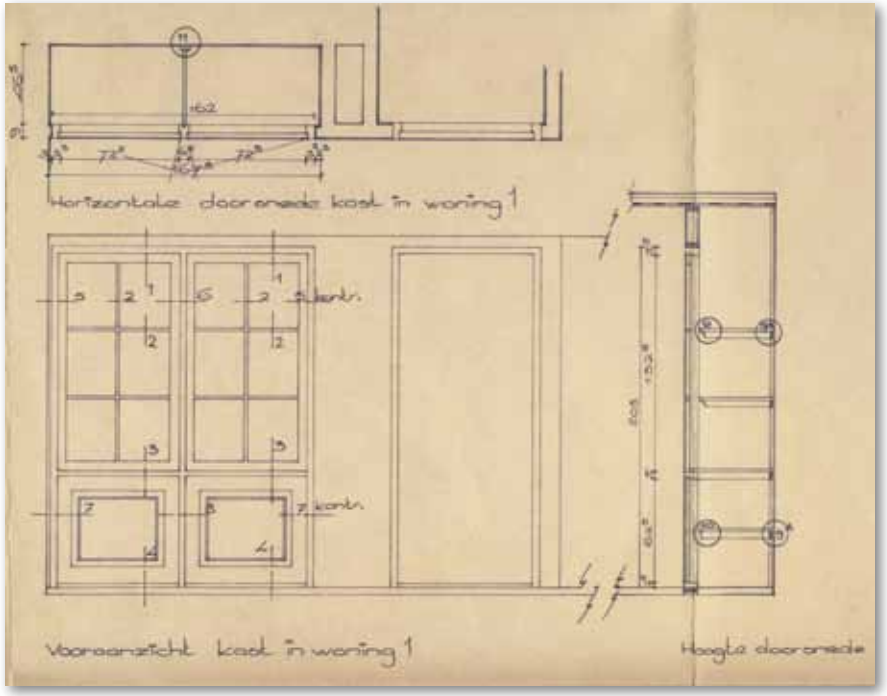

Stadsherstel, André van Houten

Houten inbouwkast in het pand De Zon en De Maan

pand dat al 300 jaar 'op eigen benen' staat, heeft geen stalen stabiliteitsconstructie nodig", zegt hij stellig.

De mooiste bouwtekening, willen we dan weten, is het mogelijk om die te noemen?

Ja, de mooiste die hij heeft gemaakt zijn de bestektekeningen van het pand De Zon en De Maan aan de Reguliergracht. "En de mooiste pui die ik ooit heb getekend is die van Amstel 97." Het zit 'm in de details zegt hij, want "restaureren is nooit spectaculair. De gevelstenen en de details van de hekjes. Het moet allemaal niet opvallen, maar juist een eenheid vormen met alle andere panden."

"Amsterdam is Amsterdam geworden door de particulieren"

"De politiek heeft de monumentenzorg gemaakt tot wat het nu is", antwoordt hij op een vraag over het verschil tussen de monumentenzorg van toen en nu. "Vroeger was er veel knowhow, monumentenzorg had een eigen tekenkamer, tekende ook voor particulieren, en was vooral heel praktisch ingesteld. Nu is het zo geregeld dat 'de man van bouwtoezicht' het aanspreekpunt is en als hij de vraag niet kan beantwoorden dan wordt die voorgelegd aan een medewerker van Bureau Monumenten & Archeologie." Het werk gaat over

→

meer schijven dan vroeger. Dat is zeker. “Maar Monumentenzorg heeft veel moeten reorganiseren, ook vaak om financiële redenen, dus is het hen niet echt aan te rekenen”, vindt hij.

Paul Luijten

De entree van Amstel 97

“Amsterdam is Amsterdam geworden door de particulieren en niet door de politiek. Door particuliere initiatieven, zoals die van Stadsherstel, is de binnenstad voor een groot deel gered.”

Reconstructie, hoe kijk je daar tegenaan?

Volgens André is de overheid al sinds halverwege de jaren ’60 van de vorige eeuw tegen reconstructie. Reconstructie is het met nieuwe materialen in originele staat terugbouwen van verloren gegane delen. Hij haalt in dit verband een uitspraak aan van ir. R. Meischke, het eerste hoofd van Bureau Monumentenzorg en later directeur van de Rijksdienst. Die zei ooit: Amsterdam heeft geen restauratiebeleid. “Meischke vond dat het amateurs waren bij de gemeente, die in de eerste jaren deden zoals zij dachten dat het moest. Later is de dienst overigens geprofessionaliseerd”, aldus André, “en kwamen er ook boekwerken over hoe restauratie vorm moest krijgen. Zeer duidelijk en handig.” Henk Zantkuijl van het Gemeentelijk Bureau Monumentenzorg noemt hij zijn leermeester en hij roemt hem om de deskundige samenwerking.
“Reconstructie moet je per pandje bekijken. Als alle details bekend zijn kun je rustig herbouwen”, is zijn mening. Een mooi voorbeeld daarvan vindt hij de geveltop van Runstraat 4, die onlangs door Stadsherstel is geplaatst. “Reconstructie van grote gebouwen en zeker van die waarvan de details niet voldoende bekend zijn, houdt vaak een economisch risico in”, stelt hij. “Die panden moet je niet proberen te reconstrueren.”

Wat vind jij het mooiste gebouw van Stadsherstel?

“Zonder twijfel de Amstelkerk. Dat komt door de simpele samenstelling van het gebouw. Er is niets teveel aan en ook niets te weinig. Zo zie je, de bouwtechniek en -constructie van 300 jaar geleden was gewoon goed. De kerk staat er nog!”

Ja, dat lijkt ons ook voldoende bewijs en met deze woorden van André nemen we afscheid. Dit was weer een inspirererend interview. En het is mooi om iemand zo enthousiast te horen praten over zijn werk, zijn vak, zijn passie.

Monique Hollenkamp